

- gnostycznych. (viz předmluva W. Nowackého). Warszawa, Ossolineum 1971.
- [6] Rutkevič, M. N.: *Issledovanie buduščego. Filosofskie i sociologičeskie problemy*. Moskva, Institut konkrétnych socialnych issledovanij 1972.
- [7] Siciński, A.: *Social Prognoses Division of the Institute of Philosophy and Sociology*. Kyoto, International Future Research Conference 1970.
- [8] *Wissenschaftliches Kolloquium der Sozialistischen Arbeitsgemeinschaft Wissenschaftsprognostik beim Staatssekretariat für Forschung und Technik*. Berlin, 24. 4. 1966 a symposium *Theoretische und methodologische Probleme der prognostischen Vorbereitung der Planung der technischen Revolution*. Berlin, Hochschule für Ökonomie 10. 11. 1966.

Zpráva ze semináře „Vědeckotechnický rozvoj a efektivnost národního hospodářství“ (konaného ve dnech 26.—27. března 1973 v Liblicích)

Úvodní slovo k celému semináři pronesl *František Kutta*; zdůraznil důležitost problematiky projednávané na semináři, která byla vyzdvížena jak na XXIV. sjezdu KSSS, tak na XIV. sjezdu KSČ, a to otázky zvýšení efektivnosti národního hospodářství.

Shrnul některé dřívější — převážně ekonomické — teorie efektivnosti a uvedl závěry K. Marxe o budoucím „uzlovém bodě“ růstu, kdy skutečně bohatství bude představováno spíše formou zázračné disproporce mezi vynaloženým pracovním časem a jeho produktem. Marx poukazoval současně na to, že volný čas se stává prostorem pro všestranný rozvoj člověka, který je všeobecnou cílovou funkcí společenského rozvoje. To jsou teoretické základy, z nichž vychází socialismus při určování svých cílových funkcí všestranného uspokojování potřeb a rozvoje pracujícího člověka.

Objektivní zákonitosti spojené s výsledky vědeckotechnické revoluce určují nové teoretické problémy, které lze řešit jen spoluprací různých společenských disciplín. Potřeba rozvoje samého člověka v období vědeckotechnické revoluce staví problém vztahů mezi ukazateli ekonomické a sociální efektivnosti a vyvolává nutnost vytvoření jejich dokonalých sociálně ekonomických ukazatelů. Je všeobecně známo, že nepropracovanost a nedostatečná exaktnost postižení sociálních stránek společenských jevů je značnou bariérou pro určování společenské efektivnosti.

Pro nás je základem pojetí společenské efektivnosti marxistická teorie reprodukce z jedné strany a teorie produktivity práce ze strany druhé. Růst společenské efektivnosti je v tomto pojetí totožný s růstem společenské produktivity práce na základě optimálního rozvoje všech faktorů živé i minulé práce. V makrosféře je známa sovětská teorie optimálního plánování; idea optimalizace je především promítnuta do systému společenských cílů, kde jednostranné kritérium zisku je nahrazeno celým systémem technicko-ekonomické

ko-sociálních parametrů. Optimalizace je spojena s komplexností; na jejím základě se kromě vývoje ekonomické stránky stává středem zájmu i stránka sociální. Jelikož hlavním faktorem společenského růstu je spolu s rozvojem vědy a techniky rozvoj samého člověka, dostává se do popředí řízení rozvoje všech sociálních podmínek existence pracujícího člověka.

Druhý den semináře byl věnován otázkám sociální efektivnosti. K této problematice byl předložen referát skupiny teorie sociálního plánování (M. Soukup, vedoucí, A. Filáček, M. Hurtová, M. Illner, V. Pernica) *Sociální efektivnost a sociální rozvoj*.

M. Soukup se ve svém vystoupení, jímž referát uvedl, věnoval některým obecným poznámkám k dané problematice. Rozvedl mimo jiné tyto myšlenky:

V souvislosti s vědeckotechnickou revolucí je pro současnou etapu vývoje lidské společnosti příznačný proces, kdy na jedné straně člověk stále hlouběji ovládá přírodu a na straně druhé ji současně rozrušuje, urychluje entropické procesy a vynucuje si tak vynalézání nových prostředků na řešení vzniklých problémů. Druhým příznačným procesem je vzrůst globálnosti sociosféry. Jedním z klíčových výzkumných problémů sociálního řízení je rozpracování teorie optimálního fungování socialistické společnosti. V centru je výzkum kategorie celospolečenské optimality; přesto, že není možno tento problém v současnosti řešit exaktními metodami, je jeho výzkum z heuristického hlediska významný.

Sociální plánování chápeme ve smyslu Marxově jako plánování, jehož cílem je vytvoření prostoru pro rozvoj člověka, nikoliv tedy jako pouhé prodloužení národohospodářského plánování, jako plánování sociálních faktorů výroby. Řízení lidí je zcela odlišné od řízení věcí; do řídicího procesu je třeba integrovat hodnotové orientace lidí. Jde o realizaci principu demokratického centralismu v dnešních podmínkách, ve kterých vysoká centralizace ve smyslu Leninova pojetí řízení mas vyžaduje, aby se tyto hodnotové orientace uplatnily jako silné zpětné vazby.

Předpokladem jakéhokoliv podstatnějšího zvýšení sociální efektivnosti je zlepšení lidských vztahů na všech úrovních — od mikroskupin až po globální systém společnosti. Odtud vyplývá, že řešení kteréhokoliv složitého společenského problému si vyžaduje také efektivní zlepšení vztahů v globálním systému společnosti. Potřeba zvýšit ekonomickou efektivnost vyžaduje podstatné zvýšení efektivnosti zejména nejvýznamnějších společenských podsystémů, na nichž do značné míry závisí dynamika společenského rozvoje — efektivnosti organizace a řízení, včetně řízení politického, efektivnosti vědy jakožto podstatného producenta znalostí aj.

S. Soukup věnoval potom značnou část svého vystoupení podstatným rozdílnostem v přístupech k řešení těchto problémů v Parsonsově teorii sociální akce a v díle Marxově.

Koreferát přednesl prof. *František Janda*, ředitel Institutu hygieny. Podstatný výtah z jeho vystoupení na téma *Tržba cílů ve sfé-*

ře životního prostředí člověka připojujeme v příloze k této zprávě.

Z rozsáhlé diskuse, která se na semináři rozvinula, vyjímáme:

J. Kučera poukázal na to, že otázka efektivnosti je široce zpracovávána v praxeologii (tam se používá pojem správnosti činnosti) a je jí dělena na tři složky: cílovost činnosti, využitelnost činnosti a rentabilitu činnosti. Bylo by zajímavé podívat se, jak toto členění platí pro procesy na mikroúrovni a makroúrovni. Jde-li nám o efektivnost, je nezbytné uvažovat o ní komplexně, nikoliv pouze z hlediska dané činnosti či určitého opatření. Bylo by vhodné zavést dva faktory efektivnosti: sociální prostředí daného jevu (optimální sociální prostor, ve kterém by se efektivnost určovala) a období, v jehož intervalu by se efektivnost vyhodnocovala. Zatím přistupujeme k efektivnosti z hlediska černé schránky a vysvětlujeme si ji, jako by byla výsledkem nějaké struktury, která ve schránce je. Problém však je v tom, že v takto zavedené černé schránce jsou nejen faktory pozitivní, ale i negativní. Měli bychom si postavit úkol: dosáhnout, aby se dosud negativní faktory staly také prospěšnými.

Z. Lakomý se soustředil na některé problémy spojené s životním prostředím, řízením a efektivností; změny v dimenzích životního prostředí během posledních 200 let probíhaly velmi intenzivně. Zabýváme-li se sebezpoznaváním člověka, můžeme konstatovat, že dějiny člověka se promítají do sféry péče o životní prostředí. V dané otázce se musíme zabývat pohledem nejen kupředu, ale i zpět, jak to požaduje historický materialismus. V souvislosti s životním prostředím je nutné studovat i adaptabilitu člověka – jak biologickou, tak i intelektuální. Biologická přizpůsobivost, která je menší než intelektuální, je spíše snahou člověka přizpůsobit přírodu svým biologickým potřebám než snahou přizpůsobit člověka změnám, které sám vyvolal. Nelze opomíjet ani dimenzi času; je nutné si uvědomit, že body, ve kterých dochází k dějinným zvratům – takovým bodem je nyní období vědeckotechnické revoluce – jsou ve spirále dějin nad analogickými body na úrovni podstatně vyšší.

Vymezení a klasifikace pojmu prostředí jsou nezbytné pro jeho správné chápání. Je možné rozlišovat sociální (mezilidské) prostředí a hmotné (vnější) prostředí, a to podle jejich funkcí či charakteristik.

Diskutuje-li se o kvalitě prostředí, o tom, jak ji plánovat a řídit, často se dělají paralely mezi lidskou společností a přírodními společnostmi. Problém je však zcela jiný – v řízení společnosti nám potom chybí dimenze estetická, kulturní apod.

V souvislosti s tím, že teorie efektivnosti je v úzkém spojení s teorií řízení, je podstatná otázka zpětných vazeb. Abychom docílili praktického efektu, je třeba, abychom na mezistupních mezi mikroúrovni a makroúrovni měli dostatečné informační zajištění.

M. Illner se ve svém diskusním příspěvku podrobněji zabýval sociálními ukazateli a jejich vztahem k určování sociální efektiv-

nosti. Předpokládá se, že soustava sociálních ukazatelů bude v sociálním plánování plnit funkci prostředníků, pomocí kterých bude možno určovat, hodnotit i kontrolovat sociální plány. Sociálními ukazateli se přitom rozumí soustava číselných a operativně sledovaných údajů, s jejichž pomocí lze popisovat, plánovat a hodnotit sociální rozvoj. Potřebnost jejich určení, ale i obtížnost jejich konstrukce jsou obecně známe.

Sociální ukazatele mají být operacionálním vyjádřením daného pojetí sociálního rozvoje; jejich konstrukce je podmíněna vymezením daných pojmů. Pokud jsme schopni daný pojem měřit, je určen celou řadou ukazatelů, které se snažíme agregovat do globálních indexů. Většinou se nepodaří vzájemné srovnání komponent a daný pojem zůstává pouze v deskripci soustavy vzájemně nesrovnatelných komponent.

Sociální ukazatele mají být i dlouhodobě sledovatelné, což předpokládá pravidelné shromažďování validních údajů. V současné době se informace získávají z dostupné demografické a ekonomické statistiky; z nich se sociální ukazatelé zatím odvozují. Úkolem však je určit nesledované znaky a dosáhnout, aby jim statistické úřady věnovaly pozornost a aby byla spolupráce těchto institucí se společenskovední frontou celkově prohloubena.

Dosud se problematika sociálního plánování a řízení soustřeďovala většinou na celospolečenskou a podnikovou úroveň. M. Illner se domnívá, že by neměla být opomíjena úroveň oblastní, a to vzhledem k tomu, že ačkoliv se značná část životních funkcí člověka realizuje v pracovních organizacích, stále vzrůstá počet funkcí, které lze postihnout pouze v oblastním kontextu.

M. Hurtová se zaměřila na některé metodické problémy sociálního plánování. Uvažujeme-li centralizované plánování, potom optimální plánování musí brát v úvahu a předvídat vzájemnou shodu sociálních a ekonomických ukazatelů plánů sociálního rozvoje systému i jednotlivých podsoustav systému a počítat s objektivně podmíněnými potřebami a zájmy různých podsystémů. Úkolem celospolečenského plánování je zabezpečit takové využití a rozdělení společenských fondů, aby zaručilo co nejvyšší uspokojení společnosti; to souvisí s problémem vytvoření optimálního plánu, a to plánu nejen ekonomického rozvoje, ale i rozvoje sociálního. Mělo by být možné mj. předvídat pozitivní i negativní důsledky takto vytvořených plánů, určovat, jaký je jejich skutečný přínos.

Otázka výběru vhodných ukazatelů je neobvykle rozsáhlá; je třeba uvažovat základní principy systému, a to z hlediska plánování, komplexnosti a cílovosti vývoje systému, současných podmínek a stavu systému, jeho funkcí, časového faktoru apod. Dále vzniká otázka dostatečného informačního zabezpečení sociálního plánování a spolu s tím spolehlivosti a validity uvažovaných informací a jejich vypovídací schopnosti.

J. Vaner se v diskusním příspěvku zaměřil na dva problémové okruhy: na problém spojení sociálního a ekonomického procesu a na problematiku stromu cílů a jeho konstrukce z hlediska optimalizace celospolečenského vývoje.

V současné době se ekonomické a sociální otázky zkoumají odděleně. Je-li pravda, že ekonomický a sociální systém jsou zvláštní systémy, potom mezi nimi existují určité vazby; výstupy ekonomického systému jsou zároveň vstupy systému sociálního. S. Vaner se přiklání k tomu, že ekonomický a sociální systém se protínají, že existuje sféra, která je pro ekonomický systém výslednicí a pro sociální systém vstupem, a že výstup sociálního systému se jeví jako celospolečenský výstup. Je možný i další přístup, podle kterého je ekonomický systém ve všech směrech obklopen sociálním systémem, a to nejen ve výstupech, ale i ve zdrojích a v potřebách.

Mluvíme-li o problematice stromu cílů a vůbec cílů v socialistické společnosti, o jejím řešení formou kvantifikace a formalizace, dostáváme se k problému určit cílovou funkci (do té se mohou zařadit společenské potřeby), soustavu omezení (zdrojů) a systém parametrů (koeficientů, ukazatelů): je to však úkol, který v současné době nelze splnit přesně. Jako možného řešení se užívá variant: variant cílové funkce, variant omezení, variant parametrů. S tím ovšem souvisí otázka rychlého narůstání počtu variant a vzrůstu složitosti toho, jak tyto varianty vyhodnocovat.

V. Pernica vyzdvihl význam problému stanovení společenských potřeb a z tohoto hlediska potom pojednával o otázce efektivnosti. Konkrétně se zaměřil na potřebu automatizovaných řídicích systémů, vytyčenou XXIV. sjezdem KSSS. Ekonomika stanoví limity pro uspokojování potřeb a jeho možné tempo. Vytváření podmínek pro změny v pracovní činnosti předpokládá v oblasti výpočetní techniky především vymezení vztahů mezi uspokojováním potřeb a možnostmi a podmínkami technického rozvoje.

V závěru semináře zhodnotil celou diskusi ve svém vystoupení s. R. Richta, vedoucí týmu, jenž seminář uspořádal. Zdůraznil, že úkolem týmu je především základní výzkum, který má vést k vypracování teoretického a metodologického základu rozhodování o základních otázkách dané problematiky. Dále předložil náměty a tvůrčí návrhy pro další práci v problematice sociální efektivnosti.

Co se týče sociálních ukazatelů, určité výsledky jsou již k dispozici. V Ústavu pro filosofii a sociologii ČSAV byl pro výzkum životního způsobu zpracován systém ukazatelů rozčleněných podle základních komponent životního způsobu. Současný stav v konstrukci sociálních ukazatelů odpovídá období ekonomického vývoje, kdy se začalo uvažovat o bilancování a kdy se pro ně vytvářely numerické předpoklady.

Pokud jde o tvorbu stromu cílů, je to přístup, který může vést k pokrokům poznávacího procesu. Do úvah o programování a do-

sahování společenských cílů je třeba se pokusit zapracovat některé základní kategorie, vycházet ze zákonitostí zjišťovaných historickým materialismem, uvažovat o vnitřní mechanice sociálního vývoje, o zákonitostech v souvislostech základny a nadstavby, o zpětných vlivech atd. Problematika si vyžaduje komplexní řešení, a to v dynamickém pojetí. Sociální cíle vyžadují jistou základnu. Teprve na určitém stupni vývoje výrobních sil a celé společnosti je možno stavět otázku formování sociálního procesu a neztrácet přitom ze zřetele význam společenských jevů, které představují v jistém smyslu cíle pro sebe a jsou zároveň prostředky k dosahování jiných cílů. Cenným přínosem by bylo prostudování mechanismu společenského vývoje z takového hlediska, z jakého se Marx díval na vznik kapitálu a kapitálového oběhu. Aplikace tohoto postupu z hlediska sociálních procesů v socialistické společnosti by byla cenná, a to i proto, že otázka dosahování určité vnitřní jednoty cílů a prostředků je pro ni jedna z nejpodstatnějších.

Přetváření světa a vývoj společnosti, spadající vedno, dosáhly stupně, kdy žádný ze základních procesů uvátření světa nemůže být ponechán mimo pozornost. Všechny dosahované sociální cíle musí být spojovány s přetvářením světa. Tento ekologický prvek není zařazen náhodou, ale spočívá v logice celého procesu, v němž se všechny podmínky života člověka stávají podmínkami, které jsou nějakým způsobem v existující přírodě přetvářeny. Toho důsledkem je i prosté heslo: S přírodou hospodařit, nikoliv ji jen využívat.

Musíme si vytyčit dlouhodobý program, systematicky odhalovat základní zákonitosti vývoje společnosti se zaměřením na uzlové body společenského vývoje, na ty body, které mají pro společnost rozhodující význam nejen z hlediska cílů, ale i z hlediska základních prostředků k vytyčování dalších cílů a pokroku.

Problematika sociální efektivnosti je daleko obtížnější a také daleko méně propracovaná než problematika ekonomické efektivnosti. Je to pochopitelné z toho důvodu, že společenský život je, vcelku vzato, mnohem komplikovanější než jeho jedna, byť podstatná stránka. Výzkum tedy probíhá na mnoha úrovních společenského systému a tím samozřejmě vznikají metodické nároky, které zatím nejsme schopni splnit na téže úrovni, na jaké jsme ve výzkumu ekonomické efektivnosti. Otázka sociální efektivnosti a sociálního vývoje se musí brát spíše jako úkol další, mnohaleté a systematické práce seriózního kolektivu, ovšem jako úkol, který by bylo velmi žádoucí vyřešit.

V závěru s. Richta shrnul výsledky celého semináře. K výzkumu ekonomické efektivnosti byla předložena řada příspěvků s přesně vytyčenými a dosažitelnými cíli. Tím byl ve výzkumu ekonomické efektivnosti učiněn určitý krok, který by mohl být po příslušném propracování přínosem nejenom z hlediska teoretického, ale i pro decizní sféru. Pokud jde o otázky programování sociálního

vývoje, pak již samo postavení problému v celé šíři, v souvislosti s celou výstavbou socialistické společnosti a se všemi problémy vyvolanými vědeckotechnickou revolucí, je stejně důležitým krokem kupředu.

Marta Palatová

Příloha

Podstatný výtah z koreferátu prof. Františka Jandy „Tvorba cílů ve sféře životního prostředí člověka“

Jsmo nyní v etapě, kdy máme vypracovat prognózu výzkumu v otázkách životního prostředí do roku 1990. Náš úkol je limitován tím, že jsme zdravotníci a že tedy jde o prognózu výzkumu zdravotnické problematiky životního prostředí. Touto problematikou se zabývá hygiena, která jako jediný z lékařských oborů má za úkol studovat vliv životního a pracovního prostředí na zdraví člověka.

V NDR byl proveden pokus (Fuchs, K. — Kittowski, K. — Rosenthal, S.: *DDR-Medizin*. Report, Berlin 1., 1972, č. 6) objasnit předmět takové studie. V principu jde podle těchto autorů v prognostické studii na toto téma o vývojové trendy vědeckých podkladů z oblasti zajištění a zvýšení zdravotní a výkonnosti člověka s ohledem na vývoj a stárnutí člověka pod vlivem faktorů prostředí za podmínek socialismu a vědeckotechnické revoluce.

Ukazuje se jasně, že problematika životního prostředí je prvořadě problematikou společenskou, a proto je logické, že při vypracování takové studie vycházíme z usnesení XIV. sjezdu KSČ. Ve zprávě o hlavních směrech hospodářské politiky v letech 1971—75, přednesené s. Štrougalem, se říká: „Všechny problémy životního prostředí nevyřešíme ovšem v této pětiletce. Chceme však zajistit, aby se novou, zejména průmyslovou výstavbou životní prostředí alespoň nezhoršovalo. Je věcí dlouhodobého plánu. Jak řešit tyto záležitosti s delší perspektivou...“.

Úkolem naší prognostické studie je tedy vytvořit v předstihu vědecké podklady pro soustavné zlepšování životního prostředí.

Ve zmíněné zprávě na XIV. sjezdu KSČ říká s. Štrougal také: „Stále naléhavěji vyžadují naši pozornost problémy životního prostředí. Svou prací a civilizačním rozvojem mění i deformuje člověk přírodní prostředí a nerespektuje přitom vždy životní podmínky a zákonitosti podmiňující jeho harmonický vývoj. Za důležité kritérium pro realizaci každého technického projektu, každé nové technologie a investiční činnosti vůbec musíme proto napříště považovat důkladné posouzení toho, jaké kladné, ale také záporné důsledky mohou přinést pro život člověka a zda rizika s tím spojená jsou únosná a cena není vyšší než získaná hodnota.“

Společenským problémem se nestalo životní prostředí jen v socialistických státech, kde se to zdá být logické s ohledem na cíle socialistické společnosti, ale i ve státech kapita-

listických se uznává význam životního prostředí. Tak při přípravě konference o životním prostředí svolané OSN v roce 1972 do Stockholmu byl vypracován dokument o sociálně kulturních dimenzích politiky prostředí. S odvoláním na chartu OSN a četné rezoluce se v něm píše, že nezávadné životní prostředí patří k základním právům člověka, že péče o životní prostředí má své aspekty sociální, výchovné a kulturní, a dokonce se říká, že boj za nezávadné životní prostředí je synonymem rozvoje. O mezinárodním významu péče o životní prostředí svědčí skutečnost, že se tato problematika stává nedílnou součástí mnoha mezinárodních jednání. Tato problematika sehrává velikou úlohu i v boji za bezpečnost a spolupráci ve světě, jak mimo jiné dokázala konference zástupců veřejného mínění svolaná v r. 1972 do Bruselu k projednávání otázek bezpečnosti a spolupráce v Evropě.

Zatímco pro životní úroveň člověka v dávné historii bylo rozhodující geografické prostředí, v němž žil, první technická revoluce zdůraznila význam pracovního prostředí pro zdraví člověka, jak nejlépe dokazují záznamy inspektorů citované v prvním díle Marxova Kapitálu. Vědeckotechnická revoluce však překročila rámec pracoviště a její vliv postihuje životní prostředí vcelku. Výroba postihuje i okolí závodu ve značném rozsahu, především znečištěním ovzduší a vody. Narůstající chemizace zemědělství zasahuje významným způsobem do přírodního prostředí a člověk stále větší měrou porušuje přírodní rovnováhu. Konečně urbanizace vzdaluje člověka ještě více přírodnímu prostředí a uzavírá ho do prostředí umělého. Tyto a další skutečnosti vedly k tomu, co se dnes nazývá krizí prostředí. Všechny tyto změny způsobil člověk sám a ke krizi došlo proto, že jeho snaha byla vedena jinými zájmy, např. zájmy ekonomickými, než zájmy o člověka samého.

Není náhodou, že problematika životního prostředí bývá a mezinárodních konferencích diskutována především v ekonomických sekcích. Zvláště výrazně se to projevuje ve státech kapitalistických, kde touha po maximálním zisku jednotlivců potlačuje snahu zajistit pracujícím příznivé podmínky životního prostředí. Socialistické státy staví zájem člověka na prvé místo, ale jsou dnes v situaci, že musí likvidovat škody napáchané předchozími režimy a přitom zajistit hospodářský rozvoj státu. Péče o životní prostředí se pak ukazuje ekonomicky tak náročná, že se zdá být nemožná. Bylo by jisté možné věnovat více kapacit na péči o životní prostředí, kdyby nebylo nutno věnovat velké prostředky na obranu státu. Proto se tato problematika stává významným argumentem v boji za bezpečnost ve světě. Ukazuje se také, že problematiku životního prostředí nemůže vyřešit jeden stát izolovaně, a proto se péče o životní prostředí stává důvodem pro spolupráci mezi státy. Zde mají výhodu socialistické státy, neboť jejich společenské zřízení vytváří pro péči o životní prostředí lepší podmínky.

Nelze najednou odstranit všechny nepříznivé faktory prostředí, a proto je třeba sta-

novit určité pořadí jejich likvidace vzhledem k jejich závažnosti a s ohledem na ekonomické podmínky státu. Přitom je třeba dbát, aby nové investice a zaváděné technologie již nepříznivé faktory nevyvolávaly a aby tak byla dána možnost postupně a účelně likvidovat dříve vzniklé nepříznivé faktory. Tento postup zajišťuje maximální sociální efektivitu.

Negativních faktorů je v prostředí ohromné množství a u řady z nich ještě ani neznáme úroveň jejich škodlivosti. Zatímco dosud jsme se věnovali těm škodlivinám, jejichž význam pro poškození zdraví je evidentní a bezprostřední, dostávají se dnes do popředí otázky vlivu škodlivin, které pro své nepatrné množství škodí až po dlouhodobém působení, nebo dokonce se jejich škodlivý vliv projeví až u dalších generací.

Máme-li tedy vypracovat prognózu výzkumu v otázkách vlivu životního a pracovního prostředí na zdraví člověka, musíme nejprve uvážit, které komplexy otázek mají prioritu. V tom nám může být vodítkem usnesení XIV. sjezdu KSČ. V něm se klade důraz na bytovou výstavbu, na zajištění dostatečného množství nezávadné vody, na čistotu ovzduší a na snižování hlučnosti v životním prostředí.

Problematika životního prostředí má multidisciplinární charakter a musí být proto řešena celou řadou oborů, stejně jako se na realizaci opatření musí podílet celá řada resortů. Úkolem zdravotníků je řešit problém zdravotní nezávadnosti životního prostředí s ohledem na nové životní podmínky, ve kterých naši občané žijí.

Jestliže je bytová výstavba prvořadým úkolem architektů a stavitelů, pak úkolem zdravotníka je stanovit požadavky na bytové prostředí s ohledem na měnící se úlohu bytu

dnes a především v budoucnosti. Byt už přestává být jen prostředím pro základní reprodukci pracovní síly, ale vzhledem k narůstání délky volného času musí být i prostředím pro další sebevzdělávání, pro růst kulturní úrovně a pro výchovu dětí. Vyřešení těchto otázek je daleko složitější, než se nám dosud zdálo, a nutně vyvolává potřebu spolupráce řady oborů.

Nedostatek odpovídajícího množství nezávadné vody je celosvětovým problémem, ale pro nás je problémem zcela zvláštním, jestliže si uvědomíme, že z území našeho státu voda jen odtéká a prakticky k nám žádná nepřitéká.

Problematika čistoty ovzduší je vázána především na palivovou základnu a vývoj technologie v řadě výrobních procesů. Zcela zvláštní význam z tohoto hlediska získává doprava.

Jen stručná zmínka o těchto 3 hlavních problémech ukazuje, že je nutné péči o životní prostředí se zabývat, aby bylo možno splnit úkoly dané XIV. sjezdem KSČ a zajistit efektivitu vynaložených prostředků.

Konečně je třeba si uvědomit, že sociální efektivita péče o životní prostředí závisí také na výchově občanů, a to především mládeže. Jestliže se nepodaří uvědomit každého, ať stojí na jakémkoliv stupni společenského žebříčku a ať má jakoukoliv společenskou funkci, že péče o životní prostředí je jednou ze základních potřeb člověka, pak zajištění této péče bude málo efektivní, nebude odpovídat vynaloženým prostředkům. Již od nejtělejšího mládí musí být problematika životního prostředí nedílnou součástí výchovy a výuky, máme-li zajistit zdraví a kulturní úroveň budoucích generací.